

בס"ד, א' חשוון התשפ"ז

בכורות כ"ד – בהמה שמניקה ולד לא שלה, חזיר שיונק מרחל ותלישת שער בבכור

שאלות:

1. יעקב שחט כבשה וגם טלה שיונק ממנה באותו יום. האם עבר על "אותו ואת בנו"?

בהמה שמרחמת על ולד לא שלה

◦ בדף הקודם ראינו את הכלל של **רב** ש"הלכה בכל הפרק חוץ ממחלוקת", ושהלכה גם **כרבן שמעון בן גמליאל**, למרות שיש עליו מחלוקת בברייתא. הגמרא מבררת עכשיו את הברייתא שחולקת עליו.

תנא קמא אמר בברייתא שמי שקנה מגוי בהמה למרות שהיא מניקה, הוולד הבא אחריה בכור מספק, כי בהמה מרחמת ומניקה ולד גם אם הוא לא שלה. **רבן שמעון בן גמליאל** אמר "דבר בחזקתו", והגמרא תברר מה הכוונה. **רבן שמעון בן גמליאל** אמר גם שמי שנכנס בלילה לעדר וראה בהמות, מבכירות (שלא ילדו קודם) מעורבות עם כאלה שאינן מבכירות, וכולן ילדו, ולמחרת מצא זכרים תלויים בשאינן מבכירות ונקבות במבכירות, לא חוששים שוולד של אחת בא לאחרת ואין שם בכורים.

הגמרא שואלת מה הכוונה "דבר בחזקתו", האם **רבן שמעון בן גמליאל** סובר שבהמה לא מרחמת על ולד לא שלה אלא בתנאי שכבר ילדה? או לחילופין שהיא מרחמת רק על ולד שלה?

הנפקא מינה היא לא לבכורה (כי היא בכל מקרה פטורה, כי אם הוולד לא שלה, היה לה ולד אחר), אלא לעניין איסור "אותו ואת בנו". אם היא מרחמת רק על ולד שלה, אז מי ששחט אותה ואת היונק ממנה לוקה, כי הוא בוודאי בנה. ואם היא מרחמת גם על ולד שלא שלה, הוא לא לוקה, כי שמא הוא לא בנה.

הגמרא מנסה להוכיח מלשון המשנה שלנו **שרבן שמעון בן גמליאל** אמר שמי שקנה בהמה מהגוי "אין חוששין שמא בנה של אחרת היה" שבהמה שילדה לא מרחמת על ולד לא שלה, והיונק בוודאי שלה. אבל הגמרא דוחה את הניסיון: כי כתוב "היה" ולא "הוא", והכוונה שלא חוששים שהיא הניקה ולד של אחרת אלא אם היה לה ולד קודם. אם היה לה, ייתכן שהיא מרחמת, ולכן ממילא הוולד הבא לא יהיה בכור.

הגמרא מנסה להוכיח גם מהמשך המשנה, שלא חוששים שוולד של מבכירה בא לינוק מבהמה אחרת שילדה: אם בהמה שילדה מרחמת על ולד לא שלה, למה לא חוששים? הגמרא דוחה את הניסיון: כי גם אם באופן כללי היא מרחמת, במקום שיש לה ולד משלה היא לא עוזבת אותו כדי לרחם על ולד לא שלה.

הגמרא מנסה להוכיח גם מהברייתא שראינו, שהמילה "וכן" מלמדת שהדין הראשון ("דבר בחזקתו") דומה לדין השני, שבו הוולד ודאי שלה, ולכן גם בראשון הוא ודאי שלה. אבל הגמרא דוחה את הניסיון: כי זה לא זהה: במקרה השני הוולד ודאי שלה, ובראשון רק ספק. ושואלת: אם ככה, למה כתוב "וכן"? ועונה שהכוונה לפטור מהבכורה את הוולד הבא, כי בשני המקרים היא בוודאי ילדה קודם.

2. חזרזיר התחיל לינוק מהכבשה של יגאל. האם הטלה הבא שלה בכור?

חזיר שיונק מרחל

○ **רבה בר בר חנה אמר** בשם **רבי יוחנן** שמי שראה חזיר שכרוך אחר רחל ויונק ממנה, הרחל פטורה מהבכורה בולד הבא, אבל החזיר אסור באכילה מספק "עד יבוא ויורה צדק לכם" כלומר, עד שיבוא אליהו ויורה אם מותר או אסור. כי ייתכן שהוא חזיר רגיל. אבל אילו הוא היה ולד שלה בוודאות, הוא היה מותר, כי היוצא מבהמה טהורה מותר גם אם הוא נראה כחזיר.

הגמרא מקשה סתירה, הפטור מהבכורה **כרבן שמעון בן גמליאל**, שהיונק ממנה בחזקת בנה ובכל זאת לא קדוש כי הוא נדמה, אבל האיסור באכילה **כחכמים**, שחוששים שהיא הניקה ולד לא שלה!
ועוד: אם הוא סובר כחכמים, למה "יורה"? זו שאלה מציאותית ולא הלכתית, ולכן היה צריך לומר "עד שיוודע".
ואם **רבי יוחנן** מסופק אם הלכה **כרבן שמעון בן גמליאל**, למה היא פטורה מהבכורה, הרי זה ספק! וגם ספק כזה לא ייתכן, כי הוא עצמו אמר שהלכה **כרבן שמעון בן גמליאל** בכל מקום שהוא שנה במשנה, חוץ מערב, צידון וראיה אחרונה!

הגמרא עונה שלעולם פשוט ל**רבי יוחנן** שהלכה **כרבן שמעון בן גמליאל**, ולכן היא פטורה מהבכורה. אבל הוא מסופק מה **רבן שמעון בן גמליאל** עצמו סובר: האם בהמה שילדה מרחמת על ולד לא שלה, ואז החזיר אסור מספק, או שלא, ואז החזיר בוודאי בנה ומותר, כי היוצא מבהמה טהורה מותר גם אם הוא נראה כחזיר. ולכן צריך שאלהו יורה מה דעתו של **רשב"ג**.

הגמרא שואלת: אם ככה, למה **רבי יוחנן** לימד את הדין בחזיר ולא בטלה שבו השוחט אותו ואת אמו ביום אחד פטור ממלקות, כי שמא הוא לא בנה? ועונה שבטלה, היינו חושבים שגם אם בהמה שילדה מרחמת על ולד לא שלה, זה רק על ולד ממינה, ולכן חזיר בוודאי בנה ומותר באכילה. המקרה של החזיר מלמד שחוששים שהיא מרחמת גם על ולד לא ממינה.

ולכן **רבי יוחנן אמר שרבי אחאי בריבי שאל** על חזיר שכרוך אחר רחל.
הגמרא שואלת: אם הוא הסתפק כמי ההלכה לגבי הבכורה, למה לא שאל על טלה? ועונה ששאלתו נוגעת דווקא לוולד ממין אחר, בשני עניינים: לפטור מהבכורה, גם לפי **חכמים**: האם לשיטתם בהמה מרחמת רק על ולד ממינה, ואז החזיר בנה והיא פטורה, או גם על ולד שלא ממינה, ואז יש ספק. ל**רשב"ג** בכל מקרה פטורה מבכורה.
ולאיסור אכילה, הספק הוא גם לפי **רבן שמעון בן גמליאל**: האם בהמה שילדה מרחמת רק על ולד ממינה, ואז החזיר בנה ומותר, או גם על ולד לא ממינה, ואז הוא אסור. והשאלה נשארה בתיקו.

3. דוד רוצה לשחוט בכור, והצמר בצוואר מפריע. האם מותר לו לתלוש אותו?

תלישת שער בשחיטת בכור

○ המשנה אומרת שרבי יוסי בן המשולם אמר שהשוחט בכור עושה מקום בקופיץ (סכין גדולה) מכאן ומכאן ותולש את השער (כי אסור לגזוז בכור), ובלבד שלא יזיז אותו ממקומו אלא ישאיר אותו מסובך עם השיער שבצדדים, כדי שלא ייראה כגזיזה בקדשים. וכן באותו אופן, תולש את השער כדי לראות מקום מום, להראות אותו לחכם.

רב אמר שהלכה כרבי יוסי בן המשולם. שאלו את רב הונא: מה הדין במקרה דומה ביום טוב, כשרוצה לשחוט בהמת חולין לצורך היום טוב? האם מותר לפנות את השער לצורך השחיטה, גם אם חלק ממנו נתלש? השאלה היא האם הסיבה שרבי יוסי בן המשולם מתיר זה בגלל שתולש לא נחשב גזוז וזה מותר דווקא בבכור, אבל ביום טוב אסור גם תולש כי זה עוקר דבר מגידולו, או אולי תולש נחשב גזוז והסיבה שזה מותר בבכור כי זה דבר שאינו מתכוון, ואז הנימוק הזה מתיר גם ביום טוב.

רב הונא אמר להם ללכת לשאול את רב חננאל (תלמידו של רב) אם רב אמר שהלכה כרבי יוסי בן המשולם, ואם כן הוא יפתור להם את השאלה. רב חננאל אמר שכך רב אמר, ורב הונא אמר להם שביום טוב מותר. וגם רב חנניה בר שלמיא אמר בשם רב שכנגדו ביום טוב מותר.

והגמרא תמשיך בדף הבא לדון אם רב באמת אמר כך.